

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Добрин Христов Канев, НБУ

по дисертацията на тема **„Политически език и аргументация по дискусиата за климата в парламентите на България и Европейския съюз в периода 2002 – 2018 година“**

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, професионално направление 2.3. Философия (Реторика – Политическа реторика)

на **Стоянка Иванова Балова**

Представената за публична защита дисертация на Стоянка Балова на тема „Политически език и аргументация по дискусиата за климата в парламентите на България и Европейския съюз в периода 2002 – 2018 година“ е завършено, задълбочено и самостоятелно изследване с високи качества, което отговаря във всички свои аспекти на високите научни критерии, поставени пред една докторска теза.

Ще обърна внимание на някои важни характеристики на дисертационния труд, които обосновават това мое заключение.

Темата на дисертацията се отличава както със своята научна и практико-политическа значимост, така и със своята актуалност.

Проблемът за климата и климатичните промени, а в по-широк смисъл на думата, за екологичните предизвикателства пред съвременното човечество, за възможните решения, за пречките пред реализацията им – всичко това несъмнено е от съдбоносно значение за нашата цивилизация. Намирането на такива адекватни решения е задача на експертите и на политиката – на всяко едно равнище – местно, национално, европейско, глобално, но тяхното осъществяване изисква не само съгласието, но и активното участие на

гражданите в различните им социални роли. И тук възниква проблемът, заинтригувал дисертантката: Подходящ ли е политическият език, разбираеми ли са аргументите, за да се постигне необходимото убеждаване на широката публика в нуждата от незабавни и широкомащабни действия за решаване на тези въпроси.

Като изхожда от нагласата, че гражданите не разполагат с достатъчно информация и знания по климатичните въпроси, авторката е решила да тества като основна своя хипотеза „доколко комуникационната бариера между политическите актьори и гражданите като цяло е причина за неразбиране на проблема с климата и повод за липса на навременни общи действия за справянето му“ (с. 5).

Всъщност естественият научен интерес на авторката към политическата реторика се е срещнал със стремежа ѝ да го пречупи през фокуса на климатичните промени. В такава насока са формулирани и изследователските цели на Стоянка Балова, а именно, да анализира реторическите техники и похвати на политическите актьори, като оцени способността им да информират и убедят гражданите в сериозността на проблема за климатичните промени и да ги подтикнат към активни действия за справяне с предизвикателството (вж. с. 5). Авторката ясно и прецизно е формулирала и по-конкретните изследователски задачи като изработване на теоретична рамка, подходяща за многоаспектното изследване; анализ на риторичните аспекти както в т. нар. климатична дипломация, така и в парламентарните дебати на национално (българско) и европейско равнище; интерпретация на състоянието и динамиката на общественото мнение в страната по отношение на промените в климата.

Авторката не е имала проблеми при избора и прилагането на методологически подходи за постигане на изследователските си цели. Тя очевидно познава и владее добре аналитичните инструменти на политологията и политическата реторика, умее и да анализира политически и дипломатически документи, както и емпирични данни.

Фактите, върху които авторката гради своята аргументация, са достатъчно и са от разнообразни източници. Използваната литература включва над 150 източника на три езика. Многобройни и представителни са и първичните източници, които авторката е изследвала за провеждане на изследването си - стенограми от редовни пленарни заседания на двете институции, официални позиции на Европейския съюз, интервюта по време на глобалните форуми за климата, законопроекти, наредби и други нормативни документи, касаещи пряко темата.

Избраната от С. Балова структура на дисертацията създава необходимите предпоставки за аналитично и последователно излагане на проблемите. Постигнат е баланс и логическа връзка и последователност между трите глави, формирали структурата на дисертационния текст.

Първата глава с основание е посветена на изясняване на основни понятия и на формиране на теоретичната база и на концептуалната рамка за понататъшното изследване. Това е направено и за двете големи сфери на анализа – реториката и климатологията. В първия случай акцентът е върху политическата и парламентарната реторика и аргументация, като е предложен и нов термин – екополитическа реторика – като адекватен израз на търсената връзка между реторика и екологични проблеми. Във втория случай след подробен анализ на дефинициите, дискусиите, сценариите за последиците на

климатичните промени, е разработен от авторката и своеобразен „речник“ на основните понятия в областта на климатичните промени.

Във втора глава на дисертацията са намерили място проблемите, свързани с обсъждането и приемането на основните международноправни документи в областта на климатичните промени – Рамковата конвенция на ООН по изменението на климата, Протокола от Киото, Парижкото споразумение. Наред със съдържанието, естествено е от гледна точка на изследователската цел вниманието на авторката да е насочено по-специално и към реторичните аспекти на този процес, за дефинирането на който тя възприема понятия като „екологическа дипломация“ и в частност „климатична дипломация“. Тези аспекти са анализирани в хода на изследване на различните „слове“ (по определението на авторката) на преговорите и дискусиите около приемането на споменатите документи. В края на главата е споменато и въвеждането на Международен символ на климата, илюстриращ опасността от климатичните промени и усилващ климатичната реторика с общоприето визуално изражение.

В третата глава, чието заглавие до голяма степен покрива темата на дисертацията, С. Балова на базата на политически документи и стенограми от парламентарни заседания и други форуми проследява политическите дискусии по политиките за климата в Европейския парламент (и други европейски институции) и в българското Народно събрание. Тук реално се тества и хипотезата на авторката, свързана с ефекта от комуникацията между политици и граждани по отношение на климатичните промени. В рамките на тази глава се появява и подробният анализ на един случай на екологично и климатично предизвикателство – управлението на комуналните отпадъци – конкретизирано за София и областта. Този анализ, макар и да изглежда

страничен, обогатява реалната картина на осъществяване на политики на екологични подобрения и борба с климатичните промени, а и дава допълнителни аргументи при тестване на основната хипотеза на авторката. Такива намираме и в последната част на главата, където се представя общественото мнение по проблемите на климата на базата на четири изследвания (две на европейско равнище и две – на българско). Резултатите от анкетите в България показват липсата на достатъчно познания сред гражданите по проблемите на климата, непознаване на държавните политики и конкретните мерки принципно недоверие към тях (вж. с. 259). В последна сметка можем да считаме, че С. Балова е дала обоснован позитивен отговор на поставената хипотеза за наличието на комуникационна бариера между политици и граждани, която води до затруднения при осъществяване на необходимите политически действия.

Дисертационното изследване не остава просто в областта на “чистата наука”, а притежава качества, които дават възможност за приложение на неговите резултати в областта на комуникациите и политическата реторика. В края на работата са формулирани и ред такива препоръки, изхождащи от установената ситуация и нейните причинители. Става дума за въвеждането на екологично възпитание в образователната система в най-ранна детска възраст, а за възрастните – разработване на специални рекламни кампании и инициативи, преведени на разбираем език за различните целеви групи чрез инструментите на реториката (с. 255), по-активна комуникация на действията свързани с опазване на околната среда от страна на законодателната и изпълнителната, както и на местната власт (с. 258).

Ако трябва да обобщя посоченото дотук, бих казал, че представеният за защита дисертационен труд, като анализира проблемите на климатичните

промени, като ги обвързва с реторичните специфики на дебатите около приемането на съответните документи на европейско и българско равнище, навлиза в сферата на неизследвани у нас взаимовръзки, притежава оригиналност и собствен изследователски почерк.

В края бих искал също да потвърдя, че трудът отговаря и на формалните изисквания за подобен род изследователски продукт, заложен в съответните законови и други нормативни документи. Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертацията. Самооценката на приносите има своите основания. Налице са и ред публикации по темата на доктората.

Стилът на авторката е академичен. Все пак се срещат отделни повторения и неточни формулировки. Не е за препоръчване цитирането на чужди автори и произведения през български, което е масова практика в работата.

Независимо от тези и други възможни недостатъци в дисертацията, все пак представената докторска теза е един цялостен научен труд, плод на самостоятелна работа, със свои собствени идеи по темата на изследване. Всичко това ми дава основанията да изразя без колебание своята подкрепа за присъждането на образователната и научна степен „доктор” на Стоянка Балова.

София, 20 март 2019 г.

доц. д-р Добрин Канев